

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ США

***Анотація.** Проаналізовано тенденції забезпечення зовнішньополітичних інтересів США інструментами цифрової дипломатії задля визначення сприйняття їхніх ініціатив міжнародним співтовариством та встановлення інструментарію посилення інформаційної присутності США у світовому медіапросторі.*

***Ключові слова:** зовнішньополітична діяльність, цифрова дипломатія, інтернет-комунікація, США.*

***Annotation.** There are analyzed the trends of ensure foreign-policy interests of the USA by means of digital diplomacy tools. It helps to determine the perception of their initiatives by the international community and to single out the Internet tools for strengthen information presence of the USA in the global media space.*

***Key words:** foreign-policy activity, digital diplomacy, Internet communication, the USA.*

***Аннотация.** Проанализированы тенденции обеспечения внешнеполитических интересов США инструментами цифровой дипломатии для определения восприятия их инициатив международным сообществом и установки инструментария, который может быть использован для усиления информационного присутствия США в мировом медианпространстве.*

* кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ключевые слова: внешнеполитическая деятельность, цифровая дипломатия, интернет-коммуникация, США.

Постановка проблеми. Міжнародно-політична діяльність США на початку ХХІ ст. відзначається глобальним характером цілей у поєднанні з адекватними можливостями їхньої реалізації власними політичними, економічними, інформаційними і військовими засобами. Постійне удосконалення стратегії підтримки світового лідерства США розглядається зарубіжними і вітчизняними фахівцями як головний пріоритет зовнішньополітичної діяльності держави, сутність якої зводиться до пошуку альтернативних шляхів здійснення впливу на взаємодію різних акторів у міжнародному середовищі і переосмислення ролі «жорсткої» й «м'якої» сили у світовій політиці. Основною геополітичною складовою стратегії зміцнення світового лідерства США експерти називають перетворення реально чи потенційно ворожої держави або регіонального об'єднання держав у союзника або партнера західної спільноти. Ступінь збалансованості доктрин і стратегій зовнішньої політики США у контексті підтримки глобального домінування більшою мірою залежить від вибору механізмів забезпечення постійних і поточних цілей зовнішньої політики. Стратегія зміцнення світового лідерства США свідчить про пріоритетність політики «м'якої» сили, яка нині втілюється засобами цифрової дипломатії, зокрема, новітній інтернет-інструментарій використовується задля розширення американського світового лідерства, поглиблення участі у міжнародно-політичних процесах і формування такої міжнародної системи, в якій би США продовжували зберігати лідерство [1; 2].

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженню проблем політичного впливу інформаційно-комунікативних технологій на політичну діяльність міжнародних акторів присвячено наукові роботи З. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Р. Кеохейна, Дж. Ная мл., Дж. Розенау, С. Хантінгтона, А. Багірова, К. Гаджиева, В. Іноземцева, А. Торкунова,

П. Циганкова, Л. Губерського, В. Гондюла, О. Білоруса, В. Бебика, О. Зернецької, Є. Камінського, В. Копійки, О. Коппель, Є. Макаренко, В. Манжолі, М. Михальченка, М. Ожевана, Г. Почепцова, М. Рижкова, М. Розумного, Є. Тихомирової, О. Шевчука та інших, які аналізують проблеми політичного прогнозування, міжкультурного співробітництва, проблеми забезпечення національних інтересів міжнародних акторів у сучасному інформаційному просторі.

Мета статті – дослідити особливості цифрової дипломатії США. Завдання статті: виявити ефективність здійснення міжнародної інтернет-комунікації США задля підтримки зовнішньополітичних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньополітична практика США на міжнародній арені є поєднанням традиційності та інноваційності, що проявляється у використанні інструментарію цифрової дипломатії для підтримки і забезпечення національних інтересів держави. Вплив цифрової дипломатії на процеси глобальної взаємодії політичних акторів розглядають і як політичний, і як дипломатичний прорив розвитку сучасних міжнародних відносин. Взаємозв'язок цифрової дипломатії і міжнародних відносин відбувається на декількох рівнях: особистісному, міжгруповому, колективному, результатом чого є зростання впливу нетрадиційних міжнародних акторів на діяльність державних або неурядових інституцій та привернення уваги світової громадськості до існуючих глобальних проблем.

З 2003 р. при бюро управління інформаційними ресурсами Державного департаменту США створено управління е-дипломатії, яке займається підтримкою роботи дипломатів за допомогою сучасних технологій міжнародної інтернет-комунікації. Зокрема, сформовано дипломатичний інноваційний відділ, який реалізує ініціативи відомства щодо державного управління у ХХІ ст. Робота відділу спрямована на заохочення державних службовців використовувати сучасний інструментарій інтернет-комунікації для управління своєю діяльністю,

співробітництва з дипломатичними установами, урядовими і неурядовими організаціями США та інших країн світу, для полегшення процесу прийняття зовнішньополітичних рішень [3].

З метою використання інструментарію цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності США адміністрація президента Б. Обами опублікувала «Міжнародну стратегію щодо кіберпростору» (2011), у якій описано пріоритетні напрями діяльності держави в мережевому середовищі. Б. Обама назвав стратегію офіційною спробою США запропонувати своїм міжнародним партнерам співробітництво у сфері кіберпростору. Оскільки самостійно контролювати інтернет США не вдається, то вони закликали інші держави та міжнародні організації централізовано зосередити свої зусилля на підвищенні ефективності мережевих ініціатив. Разом із тим США намагаються зберегти та закріпити позиції лідера в кіберпросторі, пропонуючи іншим державам світу підтримку їхніх програм щодо розробки законопроектів у сфері боротьби з кіберзлочинами та щодо формування національної культури кібербезпеки. У стратегії щодо кіберпростору виокремлено пріоритетні сфери діяльності США, зокрема [4]: безпекову сферу, в межах якої запропоновано поглибити захист держави від кіберзагроз; оборону сферу, в межах якої здійснити адаптацію збройних сил до можливих мережевих протистоянь та вдосконалити взаємодію міжнародних військових альянсів для протидії кіберзагрозам; економічну сферу, в межах якої запропоновано вдосконалити інновації у міжнародній торгівлі, розширити можливості захисту інтелектуальної власності та комерційних таємниць у інтернеті; правову сферу, в межах якої необхідно створити умови для ефективного міжнародно-правового регулювання інтернету, для покарання та перешкоджання спробам терористів використовувати мережу зі злочинною метою; мережеву сферу, в межах якої здійснити вдосконалення структур управління інтернетом, розробити міжнародні програми щодо

технологічних можливостей мережі та забезпечити доступ і свободу висловлення громадської думки за допомогою сервісів мережі.

Дипломатичні установи США також активно використовують мережеві можливості цифрової дипломатії через спілкування з внутрішньою та зовнішньою аудиторією в режимі онлайн для формування відчуття причетності громадянина до зовнішньополітичних кроків держави. Через створення власних профілів у різноманітних соціальних мережах зовнішньополітичне відомство та дипломатичні місії «розповідають» про свою діяльність, формують ставлення до зовнішньої політики держави, здійснюють вплив на свідомість цільових груп, також соціальні мережі сприяють обміну інформацією між громадськістю та державними установами.

Державний департамент США активно запроваджує інновації задля здійснення ефективної зовнішньополітичної діяльності, що відображено в Стратегічному плані розвитку відомства. Так, у документі встановлено цілі діяльності установи щодо використання цифрової дипломатії для підтримки позитивного іміджу держави, а саме [5]: використання соціальних медіа дозволяє розширити співробітництво та забезпечити обмін інформацією між внутрішніми та зовнішніми цільовими групами; використання «хмарних» технологій забезпечує глобальний доступ до інформації через надійну веб-інфраструктуру всім агентствам США, що працюють за кордоном; управління внутрішніми та зовнішніми ІТ-ресурсами сприяє ефективному обслуговуванню зовнішньополітичного відомства та дипломатичних представництв держави за кордоном.

Виходячи із зазначених цілей, бюро управління інформаційних ресурсів Державного департаменту розробило інноваційні проекти та послуги щодо використання інтернет-комунікації у вимірі соціальних медіа в зовнішньополітичній практиці США. Для підтримки роботи проектів було сформовано три групи DiploTech, KL та P&O, які здійснюють реалізацію програм, зокрема, група DiploTech бере активну

участь у підтримці ініціатив державного секретаря щодо використання соціальних медіа для просування національних інтересів США через програми «Громадянське суспільство веб 2.0» та «Віртуальні послуги у сфері освіти»; група KL здійснює управління такими продуктами, як Diplopedia, Communities@State, iNet Search та Corridor, які забезпечують не лише обмін інформацією, а й сприяють поглибленню міжнародного співробітництва; група P&O забезпечує підвищення обізнаності серед співробітників відомства про використання соціальних медіа як інструменту підтримки зовнішньополітичних дій держави [6; 7].

Також бюро управління інформаційних ресурсів додатково здійснює підтримку низки тематичних програм, серед яких потрібно виокремити проект Agile Response + Coordination, через який здійснюється надання послуг громадянам унаслідок техногенних катастроф, стихійних лих або під час відключення телекомунікаційної системи, збоїв у мережі та інших надзвичайних ситуацій; проекти Tech@State та TechCamp, які спрямовані на здійснення діалогу між дипломатами та експертами як зі США, так і з усього світу щодо вивчення інноваційних шляхів використання сучасних інтернет-технологій для розвитку зовнішньополітичної діяльності. Щоб полегшити виконання функціональних обов'язків для дипломатів розроблено інструмент SearchState, за допомогою якого можна легко знайти потрібну інформацію в базах даних департаменту, а також панель інструментів Current, яка поєднує всі внутрішні сервіси відомства в одне ціле та забезпечує доступ до різноманітної зовнішньої інформації. Додатково створено віртуальні презентаційні пости, які допомагають посольствам або консульствам США мобілізувати інструменти пропагандистської діяльності для поглиблення взаємодії з громадянами країн, у яких США не мають дипломатичного представництва, зокрема, нині існує близько 40 подібних віртуальних представництв США за кордоном

До нових підходів правлячої еліти США щодо використання інструментарію міжнародної інтернет-комунікації у 2015 р. віднесемо традиційну щорічну промову Президента Б. Обама «Про становище держави» [8]. Уперше оригінал виступу було завчасно оприлюднено в офіційному блозі Білого дому з можливостями миттєвого коментування або подальшого розміщення у соціальних медіа. Аналітики зазначили, що такий спосіб подачі важливої політичної інформації змінює не лише для американців, але й для світової спільноти процес міжнародної інтернет-комунікації, яка визначатиме нові тенденції у міжнародній взаємодії. Слід наголосити, що вперше американська і світова аудиторія мали відкритий доступ до аргументів виступу Президента США безпосередньо, самостійно могли брати участь в обговоренні актуальних міжнародних і національних питань поза суб'єктивними коментарями представників мас-медіа. Так, за першу добу було зроблено близько 2,6 млн ретвітів щодо промови, а також коментарів республіканців, які виступають як головні опоненти зовнішньо-і внутрішньополітичного курсу Б. Обама; 5,7 млн користувачів Facebook були залучені до 13,8 млн інтеракцій, пов'язаних з посланням про становище країни [9]. Мотивом для розміщення виступу саме у блозі Білого дому стало постійне щорічне зниження телевізійних рейтингів Звернення президента до Конгресу, а через соціальні медіа вдалося привернути увагу американської і світової громадськості до зовнішньополітичних ініціатив США і викликати позитивний громадський резонанс навіть в умовах регулярної критики політичних ініціатив Білого дому. Всі головні моменти промови відразу перетворились на хештеги, які миттєво поширились по всіх основних соціальних медійних платформах світу, що стало проявом розумного світового лідерства США, заявленого у виступі Б. Обама.

Крім цього, Президент США окреслив й інші пріоритети зовнішньої політики серед, яких наголосив на подальшій підтримці з боку США і коаліції держав санкцій проти РФ у зв'язку з агресією щодо України

(цікавим є той факт, що Державний департамент з березня 2014 р. розпочав кампанію під назвою #UnitedforUkraine у соціальних медіа на підтримку демократичних перетворень в Україні, зокрема, офіційні особи США, коментуючи події щодо загострення україно-російських відносин, постійно розміщують хештег «Об'єдналися задля підтримки України» [10]); змінив 50-річну зовнішньополітичну риторичку США щодо американсько-кубинських відносин, зазначивши, що необхідно вже у поточному році почати скасування блокади Куби задля зникнення «недовіри у західній півкулі»; висловив міркування щодо ядерної програми Ірану, наголосивши, що накладе вето на будь-які санкції проти Ірану, які можуть призвести до провалу дипломатичних зусиль Вашингтона; попросив конгрес дозволити використання військової сили проти екстремістського угруповання «Ісламська держава», а також заявив, що США мають проводити активнішу інформаційну політику на міжнародній арені (у цьому контексті можна згадати про діяльність Центру стратегічних антитерористичних комунікацій при Державному департаменті США, який у серпні 2014 року розмістив у соціальних медіа ролик Think Again Turn Away, спрямований протидіяти поширенню пропаганди екстремізму у глобальній мережі [11]); назвав глобальні екологічні проблеми головним викликом міжнародному співтовариству [8].

Таким чином, роль соціальних медіаплатформ у зовнішній політиці США не можна оцінити однозначно, тому що вони одночасно можуть здійснювати як конструктивний, так і деструктивний вплив на політичні процеси. Зокрема, вони можуть виступати джерелом поширення негативної інформації про діяльність уряду, країни або бути центром координації терористичних акцій, а як джерело позитивної інформації сприяти координації урядових і громадських дій у разі надзвичайних ситуацій або для боротьби з корупцією. Інформаційні технології активізують розвиток інноваційних засобів зовнішньополітичної діяльності та форм взаємодії індивідів, політичних інститутів і суспільства,

оскільки розвиток цифрової дипломатії сприяє віртуалізації діяльності індивідів у зовнішньополітичній, економічній, культурній сферах. Інтернет не лише у США, але й в інших країнах світу став атрибутом здійснення зовнішньополітичної діяльності, яка сприяє зміні політичної парадигми, пошуку інноваційних механізмів взаємодії між державами або світовими спільнотами, підвищенню ефективності їх політичної взаємодії.

Висновки. Результати використання інноваційних інтернет-технологій у зовнішній політиці характеризуються різнобічними процесами мережевої свободи, відкритості самовираження та анонімності, що приводить до формування глобальної мережевої держави або нової політичної формації, яка прийшла на зміну політичній відчуженості або ізоляції. Міжнародно-політична важливість сучасних інформаційно-комунікативних технологій зростає у зв'язку з появою нових форм активності міжнародних акторів, оскільки інтернет-участь громадян у зовнішньо- та внутрішньополітичних процесах виявляється у формі діалогу, інтерактивного спілкування і двосторонньої політичної комунікації. Також трансформація міжнародної комунікації під впливом інтернет-технологій вимагає розробки правового механізму взаємодії між державами і світовими спільнотами, що виявляється у формі конструктивного діалогу між ними.

Список використаних джерел

1. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія . – К. : Центр вільної преси, 2014. – 472 с.
2. США і світ XXI століття : монографія. / Пахомов Ю. М., Коваль І. М., Шергін С. О. та інші. – К. : Центр вільної преси, 2013. – 620 с.
3. Office of eDiplomacy [Електронний ресурс] // State Department. Bureau of Information Resource Management. – Режим доступу : <http://www.state.gov/m/irm/ediplomacy/>

4. International strategy for cyberspace : Prosperity, Security, and Openness in a Networked World. [Электронный ресурс] – May, 2011 – 30 p. – Режим доступа : http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/international_strategy_for_cyberspace.pdf

5. IT Strategic Plan : Fiscal Years 2011-2013 - Digital Diplomacy [Электронный ресурс] // Bureau of Information Resource Management. – September, 2010 – Режим доступа : <http://www.state.gov/m/irm/rls/148572.htm>

6. U.S. Department of State Information Technology Tactical Plan (ITTP) : Fiscal Years 2011-2013 [Электронный ресурс] // Bureau of Information Resource Management. – June, 2011. – Режим доступа : <http://www.state.gov/m/irm/rls/175366.htm>

7. Inspection of Bureau of Information Resource Management. Office of E-Diplomacy [Электронный ресурс] // Report Number ISP-I-11-62. – August, 2011. – Режим доступа : <http://oig.state.gov/documents/organization/172670.pdf>

8. President Obama's State of the Union Address – Remarks As Prepared for Delivery [Электронный ресурс] // The White House. The official Medium channel of the White House. – January 21, 2015 – Режим доступа : <https://medium.com/@WhiteHouse/president-obamas-state-of-the-union-address-remarks-as-prepared-for-delivery-55f9825449b2>

9. Hilburn M. White House Pre-Speech Release Creates Social Media Storm [Электронный ресурс] / Matthew Hilburn // VOANews.com – January 21, 2015 – Режим доступа : <http://www.voanews.com/content/white-house-pre-speech-release-creates-social-media-storm/2607914.html>

10. United for Ukraine [Электронный ресурс] // Posted by DipNote Bloggers. – March 26, 2014 – Режим доступа : <https://blogs.state.gov/stories/2014/03/26/united-ukraine>

11. US State Department releases 'Think Again Turn Away' campaign to discourage foreign recruits from joining IS [Электронный ресурс] // News.com.au – September 10, 2014. – Режим доступа : <http://www.news.com.au/world/north->

america/us-state-department-releases-think-again-turn-away-campaign-to-discourage-foreign-recruits-from-joining-is/story-fnh81jut-1227054517318